

שמעתא עמיקתא

גליון תרצ"ה | חוקת בחו"ל קרה | תשפ"ו | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם התן רשאי ללכת לבית הכנסת ללא ליווי

א. שימור לחולה, חיה, חתן וכלה, אבל ות"ח. ב. בליה או אף ביום. ג. האם שימור הוא מפני המזיקין. ד. שאר בני אדם / חשש מזיקין בעיר / במקום שרבים מצויים שם. ה. חשש מזיקין בזמן הזה. ו. איסור לחתן לצאת יחידי מפני שדומה למלך / הכלה בדין זה. ז. נשא אלמנה. ח. רבים מצויים שם. ט. הולך לצורך מצוה / הליכה לבית הכנסת. י. במקום שהותר לו לעשות מלאכה / מוחלת / במקום הצורך. יא. ממתני נוהגים שלא ללכת יחידי / ממתני חתתן דומה למלך.

א. שימור לחולה, חיה, חתן וכלה, אבל ות"ח

איתא בברכות (ד: ה.) אמר רב יהודה שלשה צריכינן שימור ואלו הן חולה חתן וכלה, ובמתניתא תנא חולה, חיה, חתן וכלה, ויש אומרים אף אבל, ויש אומרים אף תלמידי חכמים בליה. ופרש"י שימור - מן המזיקין. חולה - שהורע מזלו, לפיכך השד מתגרה בו, וכן חיה - אשה שילדה, וכן אבל. חתן וכלה ותלמידי חכמים - מקנאתו מתגרה בהם, ע"כ. והובא להלכה ב**מ"א** (סי' רלט ס"ק ז), **במ"ב** (סי' ט ושע"ז אות ט) ו**בכה"ח** (אות יח). ועי' **בר"י מלוניל**, **בתר"י ובמכתם** (ד"ה שלשה) מש"כ הטעם דאלו צריכים שימור. **ב. בליה או אף ביום**

ואיתא שם (ד: ה.) אמר רבי יהושע בן לוי אע"פ שקרא אדם קר"ש בבהכ"מ, מצוה לקרותו על מטתו. אמר רבי יוסי מאי קרא - רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודמו סלה. אמר רב נחמן אם ת"ח הוא אין צריך. וכתב **תרו"י** (שם ג. מדפי הרי"ף) דהא דאמרו דאם ת"ח הוא א"צ היינו משום דתורתו משמרתו וכדאמרין בפ"ק **דב"ב** (נ:), ומאי דאמרי' (שם) ג' צריכינן שימור חולה חיה חתן וכלה וי"א אף ת"ח בליה זהו כשעומד יחידי באישון לילה ואפלה, ע"כ.

והעירוי דלכאורה מקור דברי **התרו"י** הוא מהא דאיתא **בחולין** (צא). ויאבא איש עמו עד עלות השחר (בראשית פ"ב) אמר רבי יצחק מכאן לת"ח יצא יחידי בליה. ופרש"י מדקא: ע"פ של"מ לא ניתנה רשות למזיק להזיק ביום לפיכך לא הוצרך שמירה. וכן הוא **במ"ב** (שם) שכת' שכל אלו שצריכים שימור, וסיים דאף ת"ח צריך בליה והיינו כשהוא עומד יחידי באישון לילה ואפלה, **תרו"י** (שם), ע"כ. ומשמע דדוקא ת"ח צריך שימור רק בליה, אבל אחרים צריכים שימור גם ביום. וכן **הערוה"ש** (אה"ע סי' סד אות א) כת' דחתן וכלה צריכים שימור אף ביום. וכ"כ **הרד"ל** (על פרקי דר"א פ"י) ו**השפתיה חכמים** (שם ד"ה וי"א) בענין חתן וכלה והשאר.

ג. האם שימור הוא מפני המזיקין

ועי' **בבב"ב** (ג: ב.) דאיתא ת"ר ששה דברים גנאי לו לת"ח, אל יצא כשהוא מבושם לשוק, ואל יצא יחידי בליה כו' ואל יצא יחידי בליה - משום חשדא, ולא אמרו דלא קביע ליה ענינא, אבל קביע ליה ענינא - מידע ידיע דלעדינא קא אזיל. וכ"כ **הרמב"ם** (דעות פ"ה ה"ט) ע"פ גמ' הנ"ל דלא יצא יחידי בליה, אא"כ היה לו זמן קבוע לצאת בו לתלמודו, כל אלו מפני החשד, ע"כ.

ועי' **במהרש"א** (ברכות ח"א אגודת ג:) שכתב דק"ק דל"ל גנאי משום חשדא, הא מפני סכנת מזיקין נמי איסור איכא כדמוכח **בחולין** (שם), וכת' דיש לחלק דהכא בעיר דלא שכיחי מזיקין קאמר, ע"כ. ובדרך זה כת' **בהגהות מלא הרועים** (שם).

ובספר הערות (ברכות ג:) מטו משמיה **דהגריש"א זצ"ל** שבת"ח אסרו משום החשד ומשום מזיקים. ונפק"מ בזה במקום שהולך במצוה שאין בו חשש מזיקים כמבואר **בפסחים** (ה) שאמר רב לתלמידים "ניתו עלי ועל צוארי" ועייש **ברש"י** שפי' שודאי לא יזוקו משום שהמצוה מגינה עליהם. אמנם מה שאין בה חשד צ"ל שכיחן שהיו תלמידים ועדיין לא היו ת"ח לא שידך בהם חשד משום שרק בת"ח איכא חשש לחשדא כיון שמתקנאים בהם תמיד, ע"כ.

ד. שאר בני אדם / חשש מזיקין בעיר / במקום שרבים מצויים שם

ועי' **בתוס' חולין** (שם ד"ה מ"א) שכת' על הא דאמרו **בחולין** (שם) "מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בליה" אמר ר"ת דדוקא נקט ת"ח משום דמזיקין מתקנאים בהם כדאמרין ג' צריכינן שימור מלך, ת"ח וחתן, והא דאמרן בריש **פסחים** (ב) לעולם יכנס אדם בכי טוב כו' משמע כל אדם מולא נקט ת"ח, התם מיידי ברוחם מן העיר נמי הממשלות והליטסים, ע"כ. מבואר **מתוס' שבעיר** ליכא משום סכנת מזיקין לכל אדם, אולם לת"ח יש חשש אף בעיר משום שהמזיקין מתקנאים בו.

ובתוס' פסחים (ב: ד"ה יכנס) כת' על הא דפסחים בשם ר"י דברק הכונס (ס: ט) משמע דהטעם הוי משום מזיקין דמפיק ליה התם מלא תצאו איש מפתח ביתו וקרא משום מזיקין קא מזהיר דמפקינן מיניה התם כיון שניתן רשות למשחית וכו'. וכת' **המהרש"א** (חולין פ"ט) דלפי דברי ר"י יצא דאף בשאר כל אדם נמי שייך מפני המזיקין מדמיינית עליה מקרא דאל תצאו איש וגו', ויש לישב לפירושו ד**בחולין** נקט ר"ת יצא לרבותא דלא יתנא תורתו משמרתו מן המזיקים כו', ע"כ.

ועי' **בר"ח** (יו"ד סי' קטו ס"ק ט) שהקשה דהא גריסין **בשב"ב** (קמא:) אמר רבי תנינא אסור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית. וכת' דלפ"ז הא דאמרין **בברכות** (שם) ג' צריכינן שימור וי"א אף ת"ח בליה, היינו אפילו ת"ח נעור, דאי ישן מאי אריא ת"ח כו"ע נמי צריכינן שימור. וכן נקט **הגרי"ז** (שמירת הגוף והנפש קו"א אות א) ועייש שדוקא אם המקום חשוך לא ישן יחידי. ו**היעב"ץ בהגהותיו** על ברכות שם כת' ליישב קושיות **הפ"ח**, אב"א ת"ח אצטרופא ליה, דס"ד תורתו משמרתו, ואב"א מאן יימר דשאר כל אדם צריך שימור בליה, אפילו ישן, וליא מצוני שהזוהר אל שכלא בבית יחידי, עיי' **שבת** (שם), אבל היכא דאיכא אחרנא בביתא אע"פ שאינו משמרו לית לן בה, ואפילו א"ת חדר נמי מיקרי בית מיהת לא צריך לשמרו אלא אפילו ישן סגי. וכן הוצרכו להזהיר **בפסחים** (ק"ב:) **בתוס' חולין** (שם) ו**במהרש"א** (שם) שלא יצא אדם כל דהו יחידי בליה, אבל בישוב ובבית אין כל אדם צריך שמירה, וחומר בת"ח שצריך אגב חשיבותיה, מיהא דווקא ישן, אבל נעור דלא סגי דלא עסקי בתורה דאל"ה מתחייב בנפשו וכל אדם נמי דסתמא תנן **באבות** (פ"ג), וכח"ג ודאי ת"ח לא צריכינן נטירתא, ואי קשיא א"ה מאי אריא עוסק בתורה ישן נמי, ולא תורה מגינה ומצלה אף בלא ענינא כדאיתא **בסוטה** (כא), י"ל היכא דשכיח היוזקא שאני, ע"כ.

מבואר **מהיעב"ץ** דאם איכא אחרנא אע"פ שאינו משמרו לית לן בה, ובאמת בדרך זה מצנינן **בברכות** (ג:) דאי איכא תרי - מזיקין נמי ליכא. וכמו כן מבואר **מהיעב"ץ** שבסתם אדם בישוב ובבית אין חשש מפני המזיקין. ו**המ"ב** (סי' רלט ס"ק ט) הביא ד"הישן" יחידי בליה אוחזתו לילית ובית היינו חדר. וכת' **השעה"צ** (אות ט) דלפ"ז הישן בחדרו יחידי אף שבבית יש אנשים צריך לזוהר שלא יהיה נעול רק פתוח לבית והעולם נוהגים להקל, וי"ל אף למתמירים אם בבית יש שם אשה לבד ועי"ז יהיה איסור יחוד לא יפתחנו ולא יגיעו לו שום ריעותא כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, ע"כ.

אלא דלענין חתן וכלה דלמא חמיר טפי ודינא כתי"ח. ועי' **הערוה"ש** (אה"ע סי' סד אות א) שכתב בענין חתן דלשון השי"ס שצריך שימור משמע דם בביתו לא ישב לבדו. ו**הגרש"א זצ"ל** (שלמי שמה עמי קכג) נוטה להקל בזה. ודעת **הגרי"ש ואזנר זצ"ל** (ישמח לב ח"א עמי קצא) דאף המחמיר בזה, בבנין שדרים בו עוד דיירים אין לחוש.

ה. חשש מזיקין בזמן הזה

איתא **בפסחים** (ק"ב:) שלשה דברים צוה רבי יוסי מברית שבת ארבי יוסי יהודה היה רבי אל תצא יחידי בליה כו' דתניא לא יצא יחידי בליה לא בליל רביעיות ולא בלילי שבתות מפני שאררת בו מלח' (שם) היא, ומשמנה עשרה רבוא של מלאכי חבלה יוצאין וכל אחד ואחד יש לו רשות לחבל בפני עצמו, מעיקרא הוה שכיחי כולי יומא, ומא דתא פגעה ברבי תנינא בן דוסא כו', ותו דתא זמנא פגעה ביה באב"י אמרה ליה אי לאו דמכרזי עלך ברקיע הזהרו ובתורתו הוה סכנתך, אמר לה אי חשיבנא ברקיע גוזרני עלייכי שלא תעבורי ביישוב לעולם, הא קא חזינן דעברה, אמרי גזייתא נינאו דשמטי סוסיא ואתו דברי להו [כלומר הללו הם שדים הולכים בשבילי הכרמים שלא נזר עליהם אלא שלא יעברו ביישוב. והסוסים שלהם בורחים אל תוך העינן], עייש.

ואע"פ שמבואר שאב"י גירש את המזיקין מהישוב, עיי' **ברמ"א** (יו"ד סי' קטו ט"ה) שפסק דיש להזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה כו', ולכן איסור לילך בכל מקום סכנה חמיר קרי נטוי או יחידי בליה. וביאר **הגרי"ז** (שם אות א) דהיינו טעמא דהרמ"א שאסר לצאת יחידי בכל לילה כי לאחר שגרשם אב"י לית לן שבע להו רוחא, אדרבא צריך יותר לחוש לגזייתא, ולא רק בליל ד' ושב"ת, ע"כ. וכן מבואר **מהמ"א והמ"ב** דלעיל שאף בזה"ז חששו לסכנת המזיקין. ו**הטורי אבן** (תניגה ג:) כת' דלאחר שגזר אב"י שלא יעבור בישוב, שוב מותר לצאת יחידי בליה בליל ד' ובלילי שבת, והאי חששא דשמטי סוסייהו לא שכיח ולא חיישינן להו.

והגר"ח זצ"ל (שמירת הגוף והנפש סי' קט אות א) כת' במכתב ששאל את מ"ן **החזו"א** למה אין נוהרין מלעבור בין ב' דקלים, והשיב דאב"י כבר גירש את כל המזיקין. ו**בספר דעת נוטה** (אה"ע עמי קעה) הובא בשם **הגר"ח זצ"ל** בשם **החזו"א** שמי"ם בדברים שהעולם מקפיד על לחזרה. ודבר שהובא **בפסחים** נחשב לבד שהעולם נוהרים, ע"כ. ועיי' **ברמב"ם** בפירושו על המשניות (ע"ז פ"ד). ולפ"ז שימור של חתן וכלה כיון שמוזכר בפסחים אין מקום להקל בו אף בה"ז.

פניני הלכה

נאנם ולא קרא ק"ש בזמנה, האם רשאי לקוראה בברכותיה

תנן (ט:) מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן וכו' עד ה"ן החמה, ר' יהושע אומר עד שעות שכן דרך מלכים לעמוד בגי' שעות, הקורא מכאן והילך לא הפסיד כאדם הקורא אחר.

ובגמ' (י:) **תניא** הקורא מכאן והילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה, אבל מברך הוא שתים לפניו ואחת לאחריה.

ו**כתב הרא"ש** (פ"ק סי' י) יש להסתפק אם ר"ל עד חצות כשיעור תפלה אליבא דרבנן, או עד ד' שעות אליבא דר' יהודה, או אפי' כל היום לא הפסיד. ורב האי גאון ז"ל כתב אף כל שעה רביעית אע"פ שאינה עונתה מברך שתים לפניו ואחת לאחריה, משמע דוקא שעה רביעית שהוא זמן תפלה לרבי יהודה, אבל מכאן והילך הפסיד הברכות, ואם בירך עובר על לא תשא.

אבל **הרמב"ם** (פ"א מהל' ק"ש ה"י"ג) כתב - הקורא אחר ג' שעות ביום, אפי' היה אנוס, לא יצא ידי חובת קריית שמע בעונתה, אלא הרי הוא כקורא בתורה ומברך לפניו ולאחריה כל היום אפי' אחר וקרא אחר ג' שעות. וביאר **הכ"מ** (שם) דמ"ש ואפי' איחר ר"ל אפי' איחר במזיד.

ו**כתב הכ"מ** (שם) **דה"ר מנוח** כתב הקורא אחר ג' שעות וכו' פי' שאר היום עד הערב. ודעת ר"ח דוקא עד שעה רביעית, אבל רביעית ואילך הפסיד, ואין כן דעת כל המפרשים, ולישנא דמתני' הכי מוכחא הקורא מכאן והילך ולא יהיב שיעורא משמע דכולי יומא קאמר עכ"ל.

והרשב"א (ברכות י:) כתב דהתוס' נסתפקו אם לא הפסיד בברכות אפי' כל היום, או שמא עד חצות כזמן תפלה לת"ק. ו**הריטב"א** (ברכות י:) כתב דמדברי רב האי גאון משמע דלאחר ד' אינו מברך ונסיב לה כר' יהודה דאמר תפלת השחר עד ד' שעות. אבל ר' יצחק פי' אפי' עד חצות דהוא זמן תפלה לתנא קמא.

והטור (סי' נ"ח) כתב דלינא כדברי רב האי גאון דאם נאנס ולא קרא יכול לקרותה עם ברכותיה כל שעה רביעית, אבל מכאן והילך לא יקרא בברכותיה, ואם יברך הוי ברכה לבטלה.

וב"י (סתפ"ק אמאי כתב ואם נאנס, דאם לומר דאם לא נאנס לא, הא מנין לו, ואפשר דאורחא דמילתא נקט שאין דרך להתאחר מלקרוא ק"ש אם לא מחמת אונס.

והב"ח (ס"ק ה) כתב לבאר דמ"ש אם נאנס הוא משום סוף דבריו דמכאן והילך לא יקרא בברכותיה אפי' נאנס. וכ"כ **ב"ט"ז** (ס"ק ד:).

ועיי' **בטור** (יו"ד סי' שמ"א ס"ק ג) דכתב דראה לא"א הרא"ש דמת לו מת במוצאי שבת, ולאחר שנקבר בבורק התפלל שחרית שעדיין לא עבר זמנה, וכתב שם **הב"ח** (ס"ק ג) דכתב **מהרש"ל** (בביאורו לטור ד"ה תפלה) דאפשר דק"ש עם ברכותיה לא היה אומר לפי שהיה אחר ד' שעות.

וכדברי רב האי פסק נמי **בשו"ע** (סי' נ"ח ס"י) דאם עברה שעה רביעית ולא קראה קוראה בלא ברכותיה.

אולם לאו מילתא פסיקתא היא, **דהפ"ח** (סי' נ"ח ס"ק א' וס"ק ו') הולכה עיקר לדניא כדברי הרמב"ם מברך כל היום. וכ"כ **בראשון לציון** (לבעל האור החיים ברכות ט: ט) דלענין הלכה העיקר כהרמב"ם, ושכן משמע מדברי **בה"ג** (הל' ברכות פ"א) ו**הרי"ף** (ד: ט) שסתמו וכתבו מכאן והילך לא הפסיד, ולא חילקו.

והחיד"א בספרו חיים שאל (ח"ב סי' ל"ח ס"ק ע) אע"ג דקרא תגר על אותם הקוראים ק"ש אחר ד' שעות, כתב דמ"מ אין לומר להם שלא יאמרו בברכות, כיון דהרמב"ם ועוד ס"ל דאפשר לברך כל היום, וגם התוס' נסתפקו אם יכול לומר הברכות עד חצות או כל היום, ומשמע דעד חצות פשיטא להו דמצי למימר, וא"כ יש להם על מה שסמוכו.

אולם **המשנ"ב** (ס"ק כ"ח) נקט לדניא כדברי השו"ע דאם עברה שעה רביעית, אפי' נאנס, מכאן והילך הפסיד הברכות ואם בך הוי ברכה לבטלה (וצי"ן **בשה"צ** (ס"ק י"ח) לדברי ב"ח והט"ז). מיהו סיים ועיין בביאור הלכה.

ז. איסור לחתן לצאת יחידי מפני שדומה למלך / הכלה ברין זה

ואיתא **בפירקי דרבי יוחנן** (פ"ב) חתן דומה למלך, מה המלך שמהו ומשתה לפניו כל הימים, כך החתן שמחה ומשתה לפניו כל שבעת ימים, מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו, כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו. וכן **הרשב"א** (מכובות ז. ד"ה בנשאת) כתי' דכל שקורין לו חתן ומברכין לו ברכת חתנים אסור בעשיית מלאכה ולצאת מפתח ביתו יחידי וכדאמרינן בפירקי דרי אליעזר.

והרמב"ם (אישות פ"י ה"ה) כתי' דכן תקנו חכמים שכל הנושא בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים, אינו עוסק במלאכתו ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח, בין שהיה בחור בין שהיה אלמון, ואם היתה בעולה אין פחות משלשה ימים, שתקנת חכמים היא לבנות ישראל שיהיה שמח עם הבעולה הלכה ימים בין בחור בין אלמון, ע"כ.

והנה **השו"ע** (אה"ע סי' סד סעי' א) כתב והנושא בתולה צריך לשמוח עמה ז' ימים, שלא יעשה מלאכה, ולא ישא ויתן בשוק, אלא אוכל ושותה ושמח עמה, בין אם הוא בחור בין אם הוא אלמון. וכתב ע"ז **הרמ"א** דחתן אסור בעשיית מלאכה, ואסור לצאת יחידי בשוק. וכת' **הבאר הגולה** (אות ה) על מש"כ **השו"ע** שלא יעשה מלאכה, שכ"כ **הרמב"ם** (שם) שהוא מפורש בתוספתא **ובפירקי ר"א** (שם) החתן דומה למלך, מה מלך אינו עושה מלאכה ואינו יוצא יחידי לשוק כך החתן". וכן הביא **בביאור הגר"א**, וכת' דזה מש"כ **הרמ"א** דחתן אסור בעשיית מלאכה. וכן הוא **בלבוש** (אות א). וכ"כ **הב"ח** (סוף אות ב) דחתן אסור בעשיית מלאכה ואסור לצאת יחידי לשוק וכן הוא בפירקי רבי אליעזר, ע"כ. **והערוה"ש** (שם אות ה) הביא דברי הרמ"א וכת' **שמהרמב"ם** ר"ר שמפרש דלאו ליציאה הקפידה אלא לעניין משא ומתן, וכן נר' דאם ליציאה בלבד מ"ש שוק מכל הרחובות, ואם תשאל דאם למשא ומתן מהו לשון שלא יצא לשוק לבדו, דוודאי כן הוא, דאם יש לו איזה שותפות בעסק השותפים יכולים להתעסק ורק הוא לבדו לא יעסוק במלאכה ובמסחור, ע"כ. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון תרצ"ד שהבאנו **דלרמב"ן** לא פסקינן דחתן דומה למלך.

ויוצא לפי"ז דמלבד דאין לחתן לצאת יחידי מפני המזיקין יש איסור משום שחתן דומה למלך. וי"ל שטעם זה נאמר דוקא על החתן ולא על כלו. וכן נקט **הגריש"א זצ"ל** (צניזי הלכה ע"מ רלח), אולם שו"ר שדעת **היפה לבב** (אה"ע סי' סד סעי' ה) שאף הכלה בכלל דין זה שלא לצאת לשוק יחידי דאין חילוק ביניהם. וי"ל עוד לפי הטעם דדומה למלך דלמא לא מהני ליווי של קטן, ושו"ר שכן פסקו **הגרשז"א** (שלמי שמחה ע"מ קכג), **הגרי"י פישר והגר"מ הלברשטט זצ"ל** (ישמח לב ח"א ע"מ קצג) אא"כ הגיע לגיל חינוך.

ז. נשא אלימנה

ויעו"י **במקנה** (קו"א סי' סד סעי' א) שכת' בענין מחילת הכלה שהחתן יעשה מלאכה בזו"י המשתה, לחלק להנושא בתולה מקרי חתן והוא דומה למלך ועל כן לא מהני מחילתה לעשות מלאכה בזו"י המשתה, משא"כ הנושא אלמנה לא מקרי חתן, ועל כן מהני מחילתה, וכמו דמהני מחילתה שקדו חכמים שבתנא בחמשי ע"מ שלא ילך למלאכתו ג' ימים. ועיי"ש שכת' דלפי"ז מתורין סתירת **הרמ"א** שם דבסעי' א' נקט דלא מהני מחילת הכלה לעשות מלאכה והיינו כי שם מייירי בבתולה דאיסור מלאכה הוא כי חתן דומה למלך, משא"כ בסעי' ב' דמייירי בנושא אלמנה דלא מקרי חתן ותיקנו משום לתא דידה. ולדבריו י"ל דהנושא אלמנה כיון שאינו מקרי "חתן" אין לו הדין דדומה למלך, ועל כן נראה דרשאי לצאת יחידי. אלא דעי' **בשמעתא עמיקתא** גליון תרצ"ד ששי שחולקין על החילוק של המקנה, ולדבריהם יוצא דהנושא אלמנה שם חתן אית ליה.

ח. רבוב מצויים שם

כתב **הערוה"ש** (אה"ע"ש אות ה) דכמה מהראשונים פירשו דגם היציאה לבדו בלא משא ומתן יש איסור לחתן בשוק ולאו דווקא שוק אלא כל מקום שרבים מצויים שם שלא יראוהו בודד לבדו, ע"כ. ודעת **הגרשז"א זצ"ל** (הלכ"ש תפלה פ"יה אות ז) שאם אין לחתן מי שילווהו בדרכו, אין להמנע שלא ללכת לבהכ"נ כיון ששכיח אנשים רבים ברחוב. ודעת **הגריש"א זצ"ל** (משנת הגרי"ש ע"מ ע"ג) שחתן הרוצה ללכת לבית הכנסת, ויש אנשים ברחוב העיר יכול לסמוך על כך ולצאת לבדו ואפילו כשאינם תוך ד"א.

ודעת **הגרי"ש זצ"ל** (ארחות רבנו אה"ע"מ ע"מ נד) שאם החתן והכלה הולכים יחד א' שומר על השני (ועיי"ש דדעת החזו"א דבעינן שהשומר יהיה תוך ד"א). וכן פסק **הגר"ש זצ"ל** (אש"ר האש"ח ח"א ע"מ רפב) שא' שומר על השני. ודעת **הגר"ב זצ"ל אבא שאול זצ"ל** (בית חתנים פ"יז אות כא) שבני עדות המזרח לא הקפידו בזה בתוך העיר.

ט. הולך לצורך מצוה / הליכה לבית הכנסת

ועי' **בפרישה** (אה"ע"ש אות א') שכתב על דאיתא בפקקי דר"א דחתן לא יצא יחידי לשוק משום שחתן דומה למלך, מכאן משמע מה שנוהגין בזה"ז שהחתן אינו יוצא לבהכ"נ כל ז' ימים עד השבת הבאה הוא מנהג טעות דלא ממעטי' אלא שלא יהא נושא ונותן ושלא ילך יחידי לאי בית הכנסת ילך, מיהו הולך למלך דגם לבהכ"נ ילך יחידי ולאו בנימצא לכל חתן שילוהו וביתו לבהכ"נ ומבכה"נ לביתו מ"ה נשאר בביתו, ע"כ. והביאו **הב"ש** (ס"ק א) ו**הבה"ט** (ס"ק א). ומבואר מריש דבריו שהאיסור דוקא לצאת יחידי לשוק לדבר הרשות, אבל לצורך מצוה שרי אלא דלמסקנא יוצא דלפי המנהג אסור אף לדבר מצוה, ועל כן אם אין לו מי שילוהו אותו אינו יוצא. וכן העירוני שמשמע **מהטור** (א"ח"ס ספ"י תרצ) שכת' ד"י"א שבפורים חתן לא ילך לב"ה אלא יקרא המגילה בבית. וכי"כ **הדרכ"מ** (שם אות ה) בשם **הגמ"י** (מגילה סוף פ"ב). ועי' **במגדל עוז** (לעב"ץ ברכת שמים נחל יג אות יד).

אלא דעי' **בארחות רבנו** (שם) בשם **החזו"א** שבהליכה להתפלל לא צריך שימור דשומר מצוה לא ידע דבר רע. אלא דלכאוי צ"ע דאכתא איכא משום טעם דחתן דומה למלך. ושמא י"ל דס"ל **לחזו"א** דאיסור יציאה יחידי משום דחתן דומה למלך הוא כשיוצא לשוק לדבר הרשות וכדו', אבל לצורך מצוה וכדו' ליכא רק משום חשש מזיקין ולזה אמרינן דשומר מצוה לא ידע דבר רע. ומסתבר שאם צריך לקנות דבר ע"מ לאכול ולשתות עמה בכלל דבר מצוה הוא.

י. במקום שהותר לו לעשות מלאכה / מוחלת / במקום הצורך

יש לעיין נימא דמקום דאיכא היתרא לחתן לעשות מלאכה כגון במקום דבר האבד וכמו שהארכנו **בשמעתא עמיקתא** גליון תרצ"ד, גאמ דכיון שהקילו בעישה מלאכה אע"פ שדומה למלך ה"ה בענין ללכת יחידי אמרינן דרשאי ללכת לעשות המלאכה יחידי אין לא. והנה בגליון הני"ל הבאנו מ"ח' אם מהני מוחלת הכלה להיתר לחתן איסור מלאכה. ודעת **הח"מ** (סי' סד ס"ק א) דאף דיכולה למחול על שמחתה דהיינו לאכול ולשתות ולשמוח עמה אבל במלאכה ולצאת יחידי לשוק אף שהיא מוחלת מ"מ הוא אסור בזה ומטעם שהוא דומה למלך כך היה נראה ליישב כוונת הרב בהג"ה אבל אין זה מוכרח.

ועכ"פ אף אם נימא דאסיר כבה"ג נרא' שבמקום צורך יש מקום להקל בצירוף דעת הרמב"ם דאין איסור לצאת יחידי, וכמו כן דעת הסוברים דמהני מחילה דידה בכל ענין הנוגע לחתן דומה למלך וכמו שבארונו בגליון הני"ל, ועוד יש לצרף דעת הסוברים דהיכן דאיכא רבים וכל זה.

יא. ממתני נהגים שלא ללכת יחידי / ממתני החתן דומה למלך

עי' **בפרישה** (אות א') שכתב "לא יצא יחידי לשוק משום שחתן דומה למלך", מכאן משמע מה שנוהגין בזה"ז שהחתן אינו יוצא לבהכ"נ כל ז' ימים עד השבת הבאה כו', ע"כ. משמע דאסור לו לצאת רק ז"י. ולפי"ז משמע שחתן דומה למלך מהחופה.

אולם עי' **בא"ר** (סי' תרסט אות טז) שכת' בשם **הכנה"ג** (שם הגה"ט ד"ה א) בשם הר"א קאפסאלי דחתן יכול להיות חתן התורה (בשמחת תורה) כי נקרא מלך כו', והקשה איך מציינו שיהא חתן, הא אין עושינן נישואין ברגל כמ"ש בסי' תקמ"ו. ותירץ דמייירי במחזיר גרושתו במועד, דג' ימים שלמים לשמחה בעינן ע"כ, ודחוק. ויותר נר' דמייירי בחתן קודם הנישואין דנמי נקרא מלך כו', ע"כ. ומבואר **דלא"ר** נקרא מלך אף קודם הנישואין.

ועי' **בשבט הלוי** (ח"י"ס רעד) שכת' דבין לטעם דחתן דומה למלך בין לטעם דשמירה מפני המזיקין אסור לצאת יחידי משעת חופה ואילך שהוא חתן כהלכה דמאז דומה למלך או עכ"פ ביום חופתו, ושמעינן שיש מחמירים עצמם משעת עליה לתורה, אבל ברור דאין ראיי מהלכה וגם לא ה"י נהוג בכל המדינות, ע"כ. שו"ר שכן דעת **הגרי"ש זצ"ל** (ארחות רבנו שם ח"א ע"מ נד) שרק משעת החופה צריכים שמירה. ודעת **הגר"י קמנצ'ק זצ"ל** (אמת ליעקב אה"ע סי' סד הערה 32) שהחתן צריך שמירה מהשבת שקודם החתונה, אבל הכלה צריכה שמירה רק משעת החופה. ודעת **הגרשז"א זצ"ל** (שם הערה 24) שמוצו"ש צריכים שמירה בהליכה במקום שיש חשש סכנה קצת, אבל אחרי החתונה צריך יותר שמירה.

מסקנא דדיניא

א' חתן וכלה צריכים שימור אף ביום מפני ה"מזיקין" ומפני דחתן דומה למלך, וכשם שמלך אינו יוצא לשוק לבדו, כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו. ב. במקום שרבים מצויים שם אין משום חשש מזיקין וי"א שאף לטעם דחתן דומה למלך שרי. ג. י"א שלפי הטעם דחתן דומה למלך הכלה א"צ שימור (במקום שאין משום חשש מזיקין) ויש מחמירים. ובמקום הצורך יש להקל. ד. לפי הטעם דדומה למלך י"א דלא מהני ליווי של קטן וא"כ הגיע לגיל חינוך. ה. א' אם נשא אלמנה או גרושה י"א שאין לו דין שלא לצאת יחידי כי אינו בכלל "חתן". ויש חולקים, ולכתחלה יש להחמיר בזה. ו. י"א שחתן רשאי לצאת יחידי לצורך מצוה כגון לבית הכנסת וי"א שאע"פ שמשום חשש מזיקין ליכא דשומר מצוה לא ידע דבר רע מ"מ אכתני יש איסור משום דחתן דומה למלך. ולמעשה אין להקל וא"כ אין לו מי שילוהו ובל"ה יצטרך לבטל את המצוה. ז. י"א שאם הכלה מוחלת אין לחוש משום הא דחתן דומה למלך. ונראה דבשעת הדחק ניתן לסמוך על זה. ח' המנהג הפשוט שהחתן אינו יוצא יחידי מזמן החופה ויש שנהגו מהשבת שלפני החתונה.

ודם (ד"ה קוראה בלא ברכותיה) כתב - ואף שדעת הפרי"ח כדעת הרמב"ם שלא נתן קבע לברכות, כבר פסקו רב האחרונים וכמעט כולם כדעת הרא"ש והטור והשו"ע. ועי' בתשובת משכנות יעקב בסי' ע"ז שדעתו נוטה להכריע בדיעבד עד חצות כמו גבי תפלה, דקימ"ל בסי' פ"ט שאם עבר הזמן תפלה אף על פי כן מתפלל עד חצות ע"ש. ואפשר שיש לסמוך ע"ז לענין אם היה לו אונס שלא היה יכול לקרות הברכות עד ד' שעות כי מצאתי בספר מהרי"ל ה"ל תפלה שכתב בשם מהרי"ש שהמנהג להקל בנאנס שלא להפסיד הברכות.

אלא דלכאוי' כיון דבמשנ"ב סתם שהפסיד הברכות, ובבה"ל לא כתב כן אלא בדרך אפשר, היה נראה דאין לנהוג כן למעשה. מיהו בסי' ע"יא (ס"ק ד') לענין אונן שסיים איניותו אחר שעה רביעית כתב - אבל ברכת ק"ש משמע בשו"ע לעיל סי' נ"ח ס"ו דכבר עבר זמנם, ולפי מ"ש לעיל בסי"ס נ"ח מותר לו לומר אף ברכת ק"ש כיון דבאונס עבר הזמן. ובספרו **מחנה ישראל** (דינים פ"א ס"ה) כתב - דמשעה ד' והילך הפסיד גם הברכות, אך אם היה אנוס י"א שלא הפסיד הברכות עד חצות וכן מצאתי בספר במהרי"ל. ע"כ.

ויעוין עוד **במקור חיים** (לבעל החוות יאיר - סי' נ"ח סק"ו) דסתם וכתב דמ"מ בנאנס, כגון קוברי מת, קורין כל היום בברכותיה. ולא ציין כלל לדברי הבי"ח והט"ז דפלגי בזה.

ובשו"ת **רב פעלים** (או"ח ח"ב סי' י"ב) נשאל במי שנאנס ולא קרא ק"ש ולא התפלל עד אחר שעבר ד' שעות. והשיב דיש לצרף דעת הפוסקים דס"ל דמצי לברך כל היום, לדעה האמצעית דס"ל דאפשר לברך עד חצות בשביל התפלה. וע"כ העלה לדינא דמצי לברך עד חצות היום.

מיהו בספרו **בן איש חי** (ש"ר פרשת וארא ס"ה) סתם וכתב דאם עברה שעה רביעית יקראנה בלא ברכותיה משום ספק ברכות להקל. וכ"כ בספרו **עוד יוסף חי** (ש"ר וארא ס"ה) דאם עברה שעה רביעית לא יקרא אותה בברכותיה ואפי' נאנס ועבר זמנה, ואע"ג דיש דס"ל דקוראה בברכותיה אחר שעה רביעית אין לזוז מסברת מרן דס"ל דלא יקראנה בברכות, וכ"ש דזה ספק ברכות וקימ"ל ספק ברכות להקל. וכן העלה לדינא **בכה"ח** (לגרי"ח סופר - סי' נ"ח ס"ק כ"ה) דאחר שעה רביעית יקרא בלא ברכותיה.

העולה לדינא - י"א דזמן ברכות ק"ש הוא כל היום. וי"א עד חצות. והכרעת השו"ע דאחר ד' שעות קורא ק"ש בלא ברכותיה. מיהו אם לא קרא ק"ש עד אחר ד' שעות מחמת שנאנס, דעת המשנ"ב דיש להקל ולקוראה בברכותיה עד חצות.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלוזי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני שבת קודש

ביאור ענין "דודי" ו"כלה" - (ראיתי בספרים קצת פירושו, וזהו "דודי" זה הקדוש ברוך הוא. ואנו מתפללים על קץ הפלאות, שינחם לשכינה הנקראת "כלה", ויאמר אליה "התנערי מעפר קומי" "לא תבושי ולא תכלמי". ולפי שבשבת קדש מתרומם למעלה כמו לעתיד, לכן אומרים לכה דודי בשבת".

(יסוד וורש העבודה ח, א)

- (ואציגה נא עמך אנוש כערכי קיצור כוונה פשוטה, וזה הוא. "לכה דודי" - זה הקדוש ברוך הוא, "לקראת כלה" היא השכינה הקדושה, והוא סוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכל ימות החול השכינה הקדושה בעולמות התחתונים בשבילנו, ועתה בשבת קדש עולה לעולמות העליונים בשביל קדושת שבת הרמה, ואנו בניה הקדושים, חיוב גדול עלינו לשמוח עמה בעלייתה שמחה עצומה. ואנו אומרים "לכה דודי לקראת כלה" שהיא עולה עתה לעולמות העליונים - צא לקראתה לקבלה. וגם אנו בניה קדושים אומרים "פני שבת נקבלה" שהיא השכינה הקדושה, שנקראת גם כן "שבת" כזכר בזהה הקדוש.

וראו יאדם לשמוח במלולו "פני שבת נקבלה" שמחה עצומה, עד שמרוב התשוקה והחדוה יקבל על עצמו מסירת נפש. ודי בזה". (שם)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לרוא"ל: amikta@amikta.co.il**

נתרם להצלת התורם ומשפחתו © | שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503